Рубрика «От диктанта до диктанта»
Хантыйский язык (сургутский диалект)

Диктант № 1

Задание: Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

В…нт войҳәт т…ӈӄә лыҳәԓ ноҳрәт ԓ…ӈӄԓәт. Ноҳәр с…мәт ԓәҳ т…ԓәҳ унӌә кичӓ ԓ…тьатәԓәт. Әй войҳәты к…тькәр. Ԓӯв чымәԓ ԓаӈки киньтьа ԓь…пәӄ п…ӌәԓнә вӓт п…ҳтә йӓӌәп тайәԓ. Ма ԓӯват оԓәӈ ӛй…ҳтәмамнә әнтә т…ӈәмтэм мӯвәԓи ноҳәрнә ом…сԓ. Йәмҳә ԓ…йәԓта ти йәҳәм тэми кӯтькәр н…ҳәри ԓ…вәӈ сӓмәт кем в…ԓ. Ԓӯв ӄырәҳ әнтә т…йәԓ с…мәт пувԓ…мҳәԓа пӑнԓаԓ панә өмпийа т…ԓԓаԓ. Мантэмнам …ӈкрәмтәҳ ԓ…вәтԓ Мәна н…ӈнам ликән ӄӛвит мәна. Т…ԓәҳ ӄӛв ма тәт ԓитӛт ԓ…тьатәԓәм. Ма йира әнтә мәнәм, н…мәӄсәԓәм М…нӌԓәм ӄунтә н…хәр с…мәт ӌевита мәнәԓ ӑньԓәӈӄә питәԓ - мӯв тоҳинә вӑԓәԓ. Ма тӛвәнә н…мәӄсәтам мӓрә к…тькәр йуҳи ыԓә в…ҳәԓ панә ӄ…ԓатты мән.

Тит меминә тенә ӛнәԓты – ӄ…рньовтынә в..ԓтаҳә. Меми к..тькәр вӛӈӄәԓ әй мәтԓийа пә әнтә п…митәԓтәҳ.

Диктант № 1

Вӛнт войҳәт тӛӈӄә лыҳәԓ ноҳрәт ԓӓӈӄԓәт. Ноҳәр сӓмәт ԓәҳ тӯԓәҳ унӌә кичӓ ԓитьатәԓәт. Әй войҳәты кӯтькәр. Ԓӯв чымәԓ ԓаӈки киньтьа ԓьӛпәӄ, пӛӌәԓнә вӓт пәҳтә йӓӌәп тайәԓ. Ма ԓӯват оԓәӈ ӛйаҳтәмамнә, әнтә тӛӈәмтэм, мӯвәԓи ноҳәрнә омәсԓ. Йәмҳә ԓэйәԓта ти йәҳәм, тэми кӯтькәр ноҳәри ԓӛвәӈ сӓмәт кем вәԓ. Ԓӯв ӄырәҳ әнтә тайәԓ, сӓмәт

пувлӛмҳӛла пӑнлал панӛ өмпийа туллал. Мантэмнам ӓӈкрӛмтӛҳ, ӆевӛтл: «Мӛна, нӱӈнам ликӛн ӄӧвит мӛна. Тӱӆӛҳ ӄӧв, ма тӛт ӆитӧт ӆитьатӛӆӛм». Ма йира ӛнтӛ мӛнӛм, нӧмӛӄсӛӆӛм: «Мӓнчӆӛм, ӄунтӛ нохӛр сӓмӛт ҷевита мӛнӛл, ӑньӆӛӈӄӛ питӛл - мӱв тоҳинӛ вӑӆӛл». Ма тӧвӛнӛ нӧмӛӄсӛтам мӓрӛ, кӱтькӛр йуҳи ыӆӛ выҳӛл панӛ ӄӧӆатты мӛн

Тит меминӛ тенӛ ӧнӛӆты – ӄурньовтынӛ вӑӆтаҳӛ. Меми кӱтькӛр вӧӈӄӛл ӛй мӛтӆийа пӛ ӛнтӛ памитӛӆтӛҳ.

Лесные звери и птицы очень любят кедровые орешки и запасают их на зиму. Особенно старается бурундук. Это зверёк вроде белки, только поменьше, и на спине у него пять чёрных полосок. Когда в первый раз я увидел его, не разобрал сперва, кто же это сидит на кедровой шишке. Шишка от ветра качается, а бурундук не боится, знай только орешки шелушит. Карманов у него нет, так он за щёки орешки набил, собирается тащить их в норку. Увидел меня, заругался, забормотал что-то: иди, мол, своей дорогой, не мешай, зима длинная, сейчас не запасёшь — голодным насидишься! Я не ухожу, думаю: «Дождусь, когда орешки потащит, и узнаю, где он живёт». А бурундук не хочет свои норки показывать, сидит на ветке, лапки сложил на животе и ждёт, когда я уйду. Отошёл я — бурундук спустился на землю и исчез, я даже не заметил, куда он юркнул. Это медведь научил бурундука осторожным быть: придёт, разроет бурундучью нору и все орешки съест. Вот бурундук никому своей норки и не показывает.

Диктант № 2

Задание: Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

Сказка о собаке

Ӄөвән-ӄовән в…нт өнтнә амп в…ԓ. Ԓӯв ат…ԓнам вөԓ. Амп н…мәӄсәтаӽи йәӽ.

- Атыԓнам атәм в..ԓтаӽи. Ԓӯв мән …ӽәр кӯрәп өта панә нь…вәм:

- Өӽәр к…рәп өт әйӄа ваԓтаӽи й…ԓмән?

- Йәԓмән өӽәр к…рәп өт ньав..м.

Әйӄа в…ԓтаӽи й…ккән. Әймәта ԓатнә амп мәшмәта сӯй ӄ…нтәӽԓәӽ панә р…пәстаӽи йәӽ. Өӽәр кӯрәп өт ньавәм:

- Аԓ р…пса, пӯпи й…ӽәтԓ панә минат н…ӄ ԓиԓ. Амп н…мәса пит:

- Пӯпи в…ӄӄәӈ мин к…ньтьаӽмән мәнԓәм пӯпи к…нчаӽә. Мән п…пи кәнчаӽә. Пӯпи …йаӽтәӽ пӯпинам й…стәԓ:

- Әйӄа вөԓтаӽи й…ԓмән?

- Йәԓмән пӯпи й…стәԓ.

Әйӄа ваԓтаӽә йәккән. Әймәта ԓатнә амп м…шмәта сӯй ӄ…нтәӽԓәӽ панә рөп…стаӽи йәӽ.

Пӯпи йастәԓ:

- Аԓ рыпса ӄантәӄ ӄө йөӽәтԓ панә минат ыԓә в…ԓԓ.

- Амп нөм…ӄсәтаӽә йәӽ:

- Ӄантәӄ ӄө в…кәӈ мәта м…нԓәм ӄантәӄ ӄӯйа.

Мән ӄантәӄ ӄӯйа. Йоӽәт ӄантәӄ ӄ…йа панә ньавәм:

- Ӄантәӄ ӄө әйӄа в…ԓтаӽи йәккән.

Амп мәшмәта сӯй ӄӯнт…ӽԓәӽ панә р…пәстаӽи йәӽ.

Ӄантәӄ ӄө й…стәԓ.

- Мәна ванӽи панә п…рә!

Амп н…мәқсәԓ:

- Ҷайә қантәқ қө вŏкәӈ м…та!

Диктант № 2

Қөвән-қовән вөнт өнтнә амп вөԓ. Лŭв атыԓнам вөԓ. Амп нөмәқсәтаҳи йәҳ.

- Атыԓнам атәм воԓтаҳи. Лŭв мән өҳәр кŭрәп өта панә ньавәм:

- Өҳәр кŭрәп өт, әйқа ваԓтаҳи йәԓмән?

- Йәԓмән, - өҳәр кŭрәп өт ньавәм.

Әйқа ваԓтаҳи йәккән. Әймәта ԓатнә амп мәшмәта сŭй қŭнтәҳԓәҳ панә рөпәстаҳи йәҳ. Өҳәр кŭрәп өт ньавәм:

- Аԓ рыпса, пŭпи йоҳәтԓ панә минат нөқ ԓиԓ. Амп намәса пит:

- Пŭпи вөққәӈ мин киньтьаҳмән, мәнԓәм пŭпи кәнҷаҳә. Мән пŭпи кәнҷаҳә. Пŭпи өйаҳтәҳ, пŭпинам йастәԓ:

- Әйқа вөԓтаҳи йәԓмән?

- Йәԓмән, - пŭпи йастәԓ.

Әйқа ваԓтаҳә йәккән. Әймәта ԓатнә амп мәшмәта сŭй қŭнтәҳԓәҳ панә рөпәстаҳи йәҳ.

Пŭпи йастәԓ:

- Аԓ рыпса, қантәқ қө йөҳәтԓ панә минат ыԓә вӓԓԓ.

- Амп нөмәқсәтаҳә йәҳ:

- Қантәқ қө вŏкәӈ мәта, мәнԓәм қантәқ қŭйа.

Мән қантәқ қŭйа. Йоҳәт қантәқ қŭйа панә ньавәм:

- Қантәқ қө, әйқа вөԓтаҳи йәккән.

Амп мәшмәта сŭй қŭнтәҳԓәҳ панә рөпәстаҳи йәҳ.

Ӄантәӄ ӄө йастәԓ.

- Мәна ванӽи панә пөрә!

Амп нөмәӄсәԓ:

- Ӌайә ӄантәӄ ӄө вŏкәӈ мәта!

Давным-давно в лесу жила собака. Стала собака задумываться:

- Одной плохо жить.

Она пошла к волку и сказала:

- Давай вместе жить?

- Давай, - сказал волк.

Начали вместе жить. Как-то собака услышала какие-то звуки и начала лаять.

Волк сказал:

- Не лай, а то медведь придет и нас съест.

Собака задумалась:

- Медведь сильнее нас, пойду медведя искать.

Пошла медведя искать. Медведя нашла и говорит ему:

- Давай вместе жить?

Согласился медведь. Начали жить вместе. Как-то собака услышала какие-то звуки и начала лаять.

Медведь сказал:

- Не лай, а то человек придет и нас убъет.

Собака опять задумалась:

- Человек сильный, пойду к нему.

Пришла к человеку и сказала:

- Человек, давай вместе жить.

Человек согласился. Человек и собака вместе начали жить. Как-то собака услышала какие-то звуки и начала лаять.

Человек ей говорит:

- Подойти поближе и укуси.

Собака думает:

- Правда, человек сильный!

Диктант № 3

Задание: Прочитайте. Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

Торҳәт

Тэм т…внә вурӈи т..ԓәснә ԓӯйтәм пайәт нӧӄ ӑтәт ԓ…нь ԓӯԓта йәҳ. Ай йәӈкәт н..ӄ ԓӯԓәт. П…ԓәӈ-мәтаԓи әйнам әнтэм. Ӄӑтәԓ кӧт с…мты кеврәмҳә йәҳ йӯҳәт-йәӈкәт ԓ…ԓаԓтәта раӈипәҳ. М..рты войҳәт йӯҳәтта й…ҳәт.

Тьим…нт пӯмәӈ т…ви ӄӑтәԓнә вач к…рәӈ лэк ӄӯҳет ԓар…кӈинам, сӯвмәтаӈ нь…рәм йӑвнәлинам, ӄ…ԓәм пӗҳәԓи м…нәт. Сарәԓта ц…ӈкәԓта йәҳәм Пентьо нӑмпи ӄө мән. Ԓӯв йәмат лулэӈ с…йԓәҳ вӗԓтә ӄӯԓ әнтә вуԓ - әйпа тӯҳә ԓ…пәрҳәмәҳ. Ԓӯвнам йӑӄун пецкан т…йаԓ войәк кәнтьтьа й…ӈӄиԓәԓ. Ԓӯв пырәԓи Микуль Егорка ԓ…ӄсәԓнат сутьҳән. Пентьо п…тәләмтәҳ:

- Маӄи оԓнә ма ԓӧҳ м…ӄ китԓәм. Оԓәӈ ԓатнә ԓӯв ай вӯԓ пырнә тьи әнԓитҳә йәҳ - ԓ…йԓиттән! Вот тэм ԓ…ҳетҳә йәҳ ӑԓә мәта рӓп пай, та-а! – к…тнат пам…ԓтәҳ, мӯв ԓӯҳәтҳә й…ҳ.

- Сăмты …тьеннә китљи раӽпәӈ к…ј йастәлән, - йәӽиљәј Егорка. - Љўв вўккәӈ, мўв войәӽ љўваты п…кәј.
- Й…стәләм ма раӽпәӈ кӧј? - ньăӄӄәтәӽ Пентьо. – Ма өс әнтә тьиминт вăр вуйәм. Йастәта - к…ј әнтәм!
Тьут пырнә љўв өс мўвәљийат мўв п…тәләмтәта раӈипәӽ.
Микуль с…йләӽ вўј. Љўв с…ӽетпај иљән вө тăвнә мўв јатнә йўӽин-ӄ…тљин јорәт-мәӽәт м…рты войәӽ сўйнә в…йат.

Диктант № 3

Торӽәт

Тәм тăвнә вурӈи тыјәснә љўйтәм пайәт нӧӄ ăтәт, јоньть љўјта йәӽ. Ай йәӈкәт нӧӄ љўјәт. Пәләӈ-мәтаљи әйнам әнтәм. Ӄăтәј кӧт сăмты кеврәмӽә йәӽ, йўӽәт-йәӈкәт љўјаљтәта раӈипәӽ. Морты войӽәт йўӽәтта йәӽәт.

Тьиминт пўмәӈ тăви ӄăтәјнә ваҷ кўрәӈ лэк ӄўӽет јарәкӈинам, сўвмәтаӈ ньӧрәм йăвнәлинам, ӄөләм пӧӽәљи мәнәт. Сарәјта цăӈкәјта йәӽәм Пентьо нăмпи ӄө мән. Љўв йәмат луләӈ, сўйләӽ вӧјтә ӄўј әнтә вуј - әйпа тўӽә јопәрӽәмәӽ. Љўвнам йăкун пецкан тӧйај, войәк кәнтьтьа йăӈкиљәј. Љўв пырәљи Микуль Егорка луӄсәјнат сутьӽән. Пентьо пӧтәләмтәӽ:
- Маӄи ојнә ма јӧӽ мөӄ китјәм. Оләӈ јатнә љўв ай вўј, пырнә тьи әнљитӽә йәӽ - лэйљиттән! Вот тәм љўӽетӽә йәӽ, ăјә мәта рăп пай, та-а! – кӧтнат памилтәӽ, мўв љўӽәтӽә йәӽ.
- Сăмты атьеннә китљи, раӽпәӈ кӧј йастәлән, - йәӽиљәј Егорка. - Љўв вўккәӈ, мўв войәӽ љўваты пәкәј.

- Йастəԓəм ма раӽпəӈ кӧԓ? - ньӑӄӄəтəӽ Пентьо. – Ма өс əнтə тьиминт вӓр вуйəм. Йастəта - кӧԓ əнтəм!

Тьут пырнə ԓӯв өс мӯвəԓийат мӯв пӗтəԓəмтəта раӈипəӽ.

Микуль сӯйԓəӽ вӯԓ. Ԓӯв саӽетпаԓ, иԓəн, вө тӑвнə, мӯв ԓатнə йӯӽин-ӄӑтԓин ԓорəт-мəӽəт морты войəӽ сӯйнə вəйат.

ЖУРАВЛИ

В тёплый весенний день по узкой тропке, что вела к речонке Еганишке, спешили трое мальчишек. Впереди старшеклассник Пенчо. Дома у него настоящее охотничье ружье есть. Микуль и Егорушка завидовали ему, но старались не показывать этого. Пенчо ни минуты не мог молчать, всё время рассказывал какие-то небылицы, что-то придумывал.

– В прошлом году я медвежонка поймал! – рассказывал он, оглядываясь на друзей. – Он был маленький такой, а потом вырос и стал вот таким! Громадным, как... пень столетнего кедра. Ну, гляньте! – И он разводил руки и показывал, каким стал медвежонок.

– За одно лето таким стал? – сомневался Микуль. – Такое не бывает!

– Отец, наверное, поймал, – не поверил и Егорушка. – Медведь сильный – в стаде любого оленя свалит! – со знанием дела заключил сын оленевода.

– Буду я врать! – презрительно усмехнулся Пенчо. – Со мной ещё не такое приключалось. Рассказать – так ахнешь!.. Через минуту он уже болтал о чем-то другом. А Микуль больше молчал. Он считал,

что в тайге должны разговаривать деревья и травы, мхи и воды. А люди должны слушать.

Диктант № 4

Задание: Прочитайте. Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

Ӑйаӈ ӄ..ләӽ Әймәта ԓатнә им…саӽән-ӄоԓәӽсаӽән в…ԓԓәӽән. Ӄылӽәԓ ӄӑтԓәпты йӑӄән …лаԓ. Әйԓатнә имиԓ иминә өвпи иԓә пунҷи, панә ӄӑтәԓ йӑӄә пукән. Ӄылӽәԓ виӽта тьи йәӽ: – Ими мӯвсәр кәԓә мәта тоӽи китӽи пӑнән? Тӧӽә ыԓә таврэ. Имиԓ иминә ԓь…вәтта тьи вӑри: – Тьит йыс йоӽԓа вуйәм ӄӑтәԓ. Кэм әнтә п…тәӽԓәԓән ӄӑтәԓ әнтә в…йиԓәԓән. Мәна, ӄуԓ кәнҷа мәна. Панә ӄоԓәӽ н…ӄ вӑрәксәӽ ԓаӈки сӧӽԓи ньыр пәрәликкәԓ ԓӧмәт ԓаӈки сӧӽԓи сӑӄ пәрәли ԓӧмәт ԓаӈки сӧӽԓи пос пәрәликкәԓ ԓ…мәт. Панә кэмнам тьи н…рәӽтәӽ. Ыԓә сот пӧрӄи ԓӯвә ыԓә нырәӽтәԓ нум сот пӧрӄи ԓӯвә нӧӄ н…рәӽтәԓ. Панә имиԓ ими ԓӯв йӧтаԓ кэм ӄ…рәмтәӽ тӧт кимән тьуким пӧрӄиӽә йәӽ әймәта тоӽи пә әнтә кәԓәԓ. Ԓӯв сәмәԓ т…лмәӽтәӽ: «Иҷәк пәтә, ма ӄылӽәм ӄөтта пә әнтәм. Ӄӧԓнам нӯрәӽтәӽ мӯвә вәса ԓӑӈ?» Панә йӑӄә ԓӑӈ нӧмәӄсәԓ: «Вӧнта иԓнам ньувԓэм. Тьит вәԓә витьәпә йӑӄән ӧԓ әймәта тоӽи вӑртә ӄөл пә әнтә вуԓ». Тьӑӄа ӄылӽәԓ мән-мән йӑвән пӧнәԓа йӧвәт. Тӧвә йӧвәт панә пӧн ԓәӽпийа ԓӑӈ тӧӽә …мәԓ. Омсәԓ пӧн ԓәӽпинә ныӄ мӑвтәм пӧн. Әйԓатнә сорты пәӈи йуԓ. Панә ими ӄоԓәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӑнҷәп йоӽԓӑмат ԓ…ӽԓәксәԓәм. Вать ԓәӽәп йоӽԓӑмат ԓаӽԓәксәԓәм. Тьӑӄа тәт ӄыԓитәӽ.

Сортәт ар…ӽта тьи йәӽәт: – Әнта әнта әнта әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӑвән ӄөв тӧйнам мәнтә йоӽ. [Мәӈ] пәсаӈ йӑвән ӄөв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ п…ткаӽԓәԓув. Тьӑӄа пӧӈәԓи әй мӑҷӽә нь…рӽәт. Ӄоԓәӽ өс тӧӽә

ымәԓ. Умәс умәс панә әйԓатнә аӽәрнәт пӧӈәԓи й…ԓәт. Панә ими ӄоԓәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽԓӓмат ԓаӽԓ…ксәԓәм. Вать ԓәӽәп йоӽԓӓмат ԓаӽԓәксәԓәм. Тьӓӄа тәт ӄ…ԓитәӽ. Аӽәрнәт йастәԓәт: – Әнта әнта әнта әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӓвән кӧв тӧйнам м…нтә йоӽ. [Мәӈ] пәсан йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ пәткаӽԓәԓув. Пӧӈәԓи әймӓчӽә нь…рӽәт. Ԓӱв омәсԓ. Әйԓатнә йӓви пәӈи йӱԓ. Панә ими ӄоԓәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽԓӓмат ԓаӽԓ…ксәԓәм. Вать ԓәӽәп йоӽԓӓмат ԓаӽԓәксәԓәм. Тьӓӄа тәт ӄыԓитәӽ. Тьӓӄа йӓвәт йастәԓәт: – Әнта әнта әнта әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӓвән кӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. [Мәӈ] пәсан йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ пәткаӽԓәԓув. Пӧӈәԓивәԓ әймӓчӽә мәнәт. Тьӓӄа әйԓатнә сәӽи пәӈи тьи йӱԓ тьӓӄа сәӽәт тӧӽә й…втәт.

Панә ими ӄоԓәӽ арәӽтә тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽԓӓмат ԓаӽԓәксәԓәм. Вать ԓәӽәп йоӽԓӓмат ԓ…ӽԓәксәԓәм. Тьӓӄа тәт ӄ…ԓитәӽ. Сәӽәт йастәԓәт: – Йа-а тьӓӄа өс ӄоԓԓув. Мәӈ вәԓэ мӓтәм йоӽ. – Йа-а, тьӓӄа пӧна ԓӓӈитәӽ. Ӄунтә сәӽәт вӧйәмтат ӄоԓәӽнә пӧн сорӽа утә нь…римты катԓәм ӄуԓәт әйнам ӄырәӽа пӓнат. Тьӓӄа йәмат ар ӄуԓ ӄатәԓ. Йӓӄә мән тьӓӄа имиԓ иминам й…стәԓ: – Ԓива ма тьә арит сәӽ вӓԓәм. Тьу йимән-тьунининат ит пә в…ԓԓәӽән.

Диктант № 3

Ӑйаӈ ӄоԓәӽ Әймәта ԓатнә имисаӽән-ӄоԓәӽсаӽән вӓԓԓәӽән. Ӄылӽәԓ ӄӓтԓәпты йӓӄән ӑԓаԓ. Әйԓатнә имиԓ иминә өвпи иԓә пунчи, панә ӄӓтәԓ йӓӄә пукән. Ӄылӽәԓ виӽта тьи йәӽ: – Ими, мӱвсәр кәԓә мәта тоӽи китӽи пӓнән? Тӧӽә ыԓә таврэ. Имиԓ иминә ԓьэвәтта тьи вӓри: – Тьит йыс йоӽԓа вуйәм ӄӓтәԓ. Кәм әнтә пӓтәӽԓәԓән, ӄӓтәԓ әнтә

вуйиљәљән. Мәна, ӄуљ кәнчча мәна. Панә ӄољәӽ нӧӄ вӓрәксәӽ, љаӈки сӧӽљи ньыр пәрәликкәљ љӧмәт, љаӈки сӧӽљи сӓӄ пәрәли љӧмәт, љаӈки сӧӽљи пос пәрәликкәљ љӧмәт. Панә кэмнам тьи нӯрәӽтәӽ. Ыљә сот пӧрӄи љӯвә ыљә нырәӽтәљ, нум сот пӧрӄи љӯвә нӧӄ нырәӽтәљ. Панә имиљ ими љӯв йӧтаљ кэм ӄырәмтәӽ, тӧт кимән тьуким пӧрӄиӽә йәӽ, әймәта тоӽи пә әнтә кәљәљ. Љӯв сәмәљ тӓлмәӽтәӽ: «Ичәк пәтә, ма ӄылӽәм ӄөтта пә әнтәм. Ӄӧљнам нӯрәӽтәӽ, мӯвә вәса љӓӈ?» Панә йӓӄә љӓӈ, нӧмәӄсәљ: «Вӧнта иљнам ньувљәм. Тьит вәљә витьәпә йӓӄән ӧљ, әймәта тоӽи вӓртә ӄөл пә әнтә вуљ». Тьӓӄа ӄылӽәљ мән-мән, йӓвән пӧнәља йӧвәт. Тӧвә йӧвәт панә пӧн љәӽпийа љӓӈ, тӧӽә ымәљ. Омсәљ пӧн љәӽпинә, ныӄ мӓвтәм пӧн. Әйљатнә сорты пәӈи йуљ. Панә ими ӄољәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Вать љәӽәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Тьӓӄа тәт ӄыљитәӽ.

Сортәт арәӽта тьи йәӽәт: – Әнта, әнта, әнта, әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. [Мәӈ] пәсаӈ йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ пәткаӽљәљув. Тьӓӄа пӧӈәљи әй мӓчӽә ньӓрӽәт. Ӄољәӽ өс тӧӽә ымәљ. Умәс, умәс, панә әйљатнә аӽәрнәт пӧӈәљи йӯљәт. Панә ими ӄољәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Вать љәӽәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Тьӓӄа тәт ӄыљитәӽ. Аӽәрнәт йастәљәт: – Әнта, әнта, әнта, әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӓвән кӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. [Мәӈ] пәсан йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ пәткаӽљәљув. Пӧӈәљи әймӓчӽә ньӓрӽәт. Љӯв омәсљ. Әйљатнә йӓви пәӈи йӯљ. Панә ими ӄољәӽ арәӽта тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӓнчәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Вать љәӽәп йоӽљӓмат љаӽљәксәљәм. Тьӓӄа тәт ӄыљитәӽ. Тьӓӄа йӓвәт йастәљәт: – Әнта, әнта, әнта, әнта-ӽә. [Мәӈ] йимәӈ йӓвән кӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. [Мәӈ] пәсан йӓвән ӄӧв тӧйнам мәнтә йоӽ. Мәӈ пәткаӽљәљув.

Пӧӈәливәԯ әймӑчӽә мәнәт. Тьӑӄа әйԯатнә сәӽи пәӈи тьи йӯԯ, тьӑӄа сәӽәт тӧӽә йӧвтәт.

Панә ими ӄоԯәӽ арәӽтә тьи йәӽ: – Ӄӧмәт вӑнчәп йоӽԯӑмат ԯаӽԯәксәԯәм. Вать ԯәӽәп йоӽԯӑмат ԯаӽԯәксәԯәм. Тьӑӄа тәт ӄыԯитәӽ. Сәӽәт йастәԯәт: – Йа-а, тьӑӄа, өс ӄоԯԯув. Мәӈ вәԯэ мӑтәм йоӽ. – Йа-а, тьӑӄа пӧна ԯӑӈитәӽ. Ӄунтә сәӽәт вӧйәмтат, ӄоԯәӽнә пӧн сорӽа утә ньәримты, катԯәм ӄуԯәт әйнам ӄырәӽа пӑнат. Тьӑӄа йәмат ар ӄуԯ ӄатәԯ. Йӑӄә мән, тьӑӄа имиԯ иминам йастәԯ: – Ԯива, ма тьә арит сәӽ вӑԯәм. Тьу йимән-тьуниннат ит пә вӑԯԯәӽән.

Когда-то давно жили-были тётя с племянником. Мальчик целый день дома лежит без дела. Однажды тётя открыла дверь, и солнечные лучи ярко осветили дом. Племянник вскрикнул: – Тётя, что это такое светлое ты открыла? Закрывай дверь быстрей. Тётя начала ругаться: – Это же солнце, которое видели ещё твои предки. А ты даже из дома не выходишь и не знаешь, что такое солнце. Сходи-ка, рыбы лучше налови. Обиженный племянник начал быстро одеваться, надел нырики1 , свой старенький сак2 и варежки из беличьих шкурок. И выбежал на улицу. А на улице неожиданно пурга поднялась, завьюжило. Тётя за ним выбежала на улицу, а там метель разыгралась, ничего не видно. Она начала переживать: «Ох, моего племянника нигде не видно. И куда же он делся?» Потом вошла в дом, думает: «Как же он один ходить по лесу будет, ведь он постоянно лежал дома без дела и ничему не учился». Племянник тем временем

шёл-шёл по лесу и к речке пришёл. Там была установлена ловушка3 , залез он внутрь ловушки и сидит, поджидает рыбу.

И вот плывут мимо него щуки. Тётин племянник начал петь: – Друзья с широкими лицами, я вас тут поджидаю. Друзья с тонкими хвостами, я вас тут поджидаю. Оставайтесь здесь. Щуки ему отвечают: – Нет, нет, нет, нет. Мы спешим на устье священной реки. Мы спешим на священную реку. Мы очень торопимся. И поплыли они мимо ловушки. А племянник дальше сидит в засаде. Сидел, сидел, через какое-то время проплывают язи. И тут он опять запел: – Друзья с широкими лицами, я вас тут поджидаю. Друзья с тонкими хвостами, я вас тут поджидаю. Оставайтесь здесь. Язи отвечают: – Нет, нет, нет, нет. Мы спешим на устье священной реки. Мы спешим на священную реку. Мы очень торопимся. Проплыли и язи мимо ловушки. Сидит он так дальше. Вот проплывают окуни. И тётин племянник напевает им: – Друзья с широкими лицами, я вас тут поджидаю. Друзья с тонкими хвостами, я вас тут поджидаю. Оставайтесь здесь.

Окуни ему в ответ поют: – Нет, нет, нет, нет. Мы спешим на устье священной реки. Мы спешим на священную реку. Мы очень торопимся. И они проплыли мимо ловушки. Через какое-то время подплывают к ловушке налимы. Когда они приблизились, племянник опять запел: – Друзья с широкими лицами, я вас тут поджидаю. Друзья с тонкими хвостами, я вас тут поджидаю. Оставайтесь здесь. Налимы отвечают: – Да, останемся здесь. Мы очень устали. – Давайте, заплывайте. Когда налимы уснули, племянник быстренько вытащил ловушку на берег, высыпал всю рыбу в мешок. Много рыбы поймал.

Когда вернулся домой, похвастался тёте: – Кушай, вон сколько налимов я добыл. Так они до сих пор живут хорошо и в достатке.

Диктант № 5

Задание: Прочитайте. Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

ӘНӘЛ ԓЫӼӘЛ САЙНӘ

Най йәм с…йәли тўй. Ики т…ӽәт пўмпам умәс паны най к…ләт-йасӈәт ӄөԓәнтәӽ. Най ньавәм. Ԓўв нь…вәм тэм Вөнт илԓы, тэм йавән паны нь…рмәт илԓы. Найнә ԓўваты в…рәнты, ӄўԓнә н…мәӄсәԓ äнә әнәԓ ԓыӽәԓԓиӈки – най ӄäрә ӄуҷәӈа йўӽтәм паны ăԓә мәта найнам п…мәԓтәӽәԓты. Пўмәԓтәӽ н…ӽԓаԓ-сомԓаԓ, к…тԓаԓ-кўрԓаԓ. Най аӈки ԓўваты в…рәнтәӽ ваԓь йуӄӄәӈ н…мәс. Ԓинаты кеврәмӽә йәӽ – ўԓәӈ найнә әнтә к…тьеӽән. Най ԓинаты әнтә йўӽәтԓ, өс нŏӄ әнтә ўԓԓи ӄунтә, нŏмԓ…мтәӽ Ики.

Тьи ваԓь йўӄӄәннам ԓ…йәԓтаԓ саӽет, оԓәӈ ўԓәм нәйәԓа н…мԓаӽтәӽ. Тьи ԓатнә иңы войәк кәнтьа р…ӈипәӽ. Әй тьенә саӽәт най ӄутьәӈнә шай
еньтьмин умәс. Паны ай сўйәли ӄ…нтәӽләӽ. Тәт сäмәԓ ай төӽәрсы мөӄа ӄуй. Найнә тәӽнам-таӽнам т…ԓиԓԓи. Нўӽԓаԓ-сомԓаԓ кўтьтьа в…рат. Ăԓә мәта ԓиԓәӈкә йәтә, кеврәм йўӽәтԓәӽ таӽи к…нтьԓәт. Тўйнаӽә туӽәрԓаԓ арӽәнам п…ԓэкинтәт. Сäм йәӈк ӄўрасив ԓаӽәрт өӈӄ сäм п…сәм. Тьит пырнә төӽәрсы мөӄ ăԓә нөӄ с…рекинтәӽ. Тўӽәт ўнтнә пäнт. Әйнам най суԓьӽә тŏрәм в…ӽнам мән. Йўх вўԓ – йўх әнтэм. Ăԓә сор мäрә йа – нŏмԓ…мтәӽ. Төӽәрси мөӄ най реккә й…ӽ. Ăԓә пŏнта ӄунты – тьу әй т…ӽәрсы мөӄ тьут мўвәԓи?! Мўвәлиӈки мосәԓ? Но… төӽәрсы әнтэм, а найнә ԓивәм сўйәԓ ӄўԓӽа в…ԓәԓ. Нитьә, ӄөнә ная ԓипты. Вäр әнтә най өӽтынә, а т…ӽәт ўԓәм ӄө өӽтынә?..

Диктант № 5

ӘНӘЛ ЛЫӾӘЛ САЙНӘ

Най йәм сӳйәли тӳй. Ики тӳӽәт пӳмпам умәс паны най кӧлӘт-йасӈәт қөлӘнтәӽ. Най ньавәм. Лӳв ньавәм тэм Вөнт иллы, тэм йавән паны ньармәт иллы. Найнә лӳваты вӓрәнты, қӳлнә нӧмәқсәл ӓнә әнәл лыӽәллиӈки – най қӓрә қуҷәӈа йӳӽтәм паны ӑлә мәта найнам пӳмәлтәӽәлты. Пӳмәлтәӽ нӳӽлал-сомлал, кӧтлал-кӳрлал. Най аӈки лӳваты вӓрәнтәӽ валь йуққәӈ нөмәс. Линаты кеврәмӽә йәӽ – ӳлӘӈ найнә әнтә кӳтьеӽән. Най линаты әнтә йӳӽәтл, өс нӧқ әнтә ӳлли қунтә, нӧмлӘмтәӽ Ики.

Тьи валь йӳққәннам лэйәлтал саӽет, олӘӈ ӳлӘм нәйәла нӧмлаӽтәӽ. Тьи латнә ины войәк кәнтьа раӈипәӽ. Әй тьенә саӽәт най қутьәӈнә шай
еньтьмин умәс. Паны ай сӳйәли қунтәӽләӽ. Тәт сӓмәл ай төӽәрсы мөқа қуй. Найнә тәӽнам-таӽнам талилли. Нӳӽлал-сомлал кӳтьтьа вӓрат. Ӑлә мәта лиләӈкә йәтә, кеврәм йӳӽәтләӽ таӽи кәнтьләт. Тӳйнаӽә туӽәрлал арӽәнам пӳлэкинтәт. Сӓм йәӈк қӳрасив лаӽәрт өӈқ сӓм пусәм. Тьит пырнә төӽәрсы мөқ ӑлә нөқ сӧрекинтәӽ. Тӳӽәт ӳнтнә пӓнт. Әйнам най сульӽә тӧрәм вӑӽнам мән. Йӳх вӳл – йӳх әнтәм. Ӑлә сор мӓрә йа – нӧмлӘмтәӽ. Төӽәрси мөқ най реккә йәӽ. Ӑлә пӧнта қунты – тьу әй төӽәрсы мөқ тьут мӳвәли?! Мӳвәлиӈки мосәл? Но... төӽәрсы әнтәм, а найнә ливәм сӳйәл қӳлӽа вӧләл. Нитьә, қөнә ная липты. Вӓр әнтә най өӽтынә, а тӳӽәт ӳлӘм қө өӽтынә?..

В ТЕНИ СТАРОГО КЕДРА

Голос костра был ровным и спокойным. Стреляющий Глухарей сидел у
огня и слушал. Костёр рассказывал ему, о чём шептала эта урманная река в глинистых берегах и о чём думают чёрные кедрово-еловые урманы за спиной Старика, убегая в голубую дымчатую марь. Костёр поведал ему о думах старого смолистого кедра, который подошёл к огню и остановился справа от Старика, чтобы в последний раз перед

долгой студёной зимой обсушить свои одежды и погреть руки – ноги, погреть своё большое, теперь уже быстро зябнущее тело. Возле него, за костром, испуганно трепетал куст багульника – ему, видно, стадо слишком тепло и он боялся, как бы огонь не обидел его. И Стреляющий Глухарей молча успокоил куст – огонь не тронет его, человек, смотрит за огнём. Глядя на багульник, он вспомнил свой первый костёр в день вступления на тропу охотника. Тогда вот так же сидел у огня, пил крепкий чай. Вдруг услышал отчётливый тихий стон. Потом увидел у огня маленькую зелёную сосенку – её всю корёжило. Тоненькие беззащитные веточки гнуло из стороны в сторону, они лихорадочно искали место, где им будет лучше, где они выживут. Иголочки на макушке бросились врассыпную, а по стволу медленно ползла прозрачная тяжёлая капля – слеза. В следующее мгновение сосёнка вспыхнула, рванулась в небо снопом искр и растворилась в жёлтом пламени костра.

Жило дерево – не стало дерева. Тогда, в день вступления на тропу охотника, он поразился тому, как всё это просто и как всё это сложно. Хватило мгновения, чтобы превратить сосёнку в пепел, чтобы отнять у неё жизнь. Но в то же время, казалось бы, что значит для него жизнь сосёнки?! Ничего не значит?! Ведь сосёнок-то много. Но ... сосёнки-то уже нет, а он всё ещё слышит её стон и видит её слезу. Может быть, это оттого, что виноват здесь не огонь, а он, охотник, который развёл костёр?

Диктант № 6

Задание: Прочитайте. Вставьте в слова пропущенные буквы. Расставьте недостающие знаки препинания.

Әймәта ԯатнә Ими ӄоԯәӽ панә Аӈәл в…ԯԯәӽән. Ԯин рак в…рӽән. Ими ӄоԯәӽнә рак тӧйәм пут н…ӄ њăԯи. Аӈәл, панә, рак ӄӧнты ӄ…рәм.

Әнтә лиљ, раки анәӽат кӯч умты. Ими қољәӽ йәӽиљәљ: – Сәсар, ма нӯӈат пупийа м…ччәљәм. Љӯвә пупинә п…рлө. Ими қољәӽ пупийа мән панә йастәљ: – Пупәли, мәна, Аӈәл пӧрэ. – Аӈәл мӯват пӧрљи? – Вәс љӯв рак қӧнты қӧрәм. Мәмәли Аӈәл пӧртә кичәљ әнтэм, Аӈәл пӧртаӽә әнтә мән. – Сәсар, пупи, лäӈкәт-йӑвљәтнам м…нљәм. Љӯвә љәӽнә ыљә њаклө. Ими қољәӽ лäӈкәт-йӑвљәтнам лэкәњаӽљәтәӽ панә љәӽат пирт: – Лäӈкәт-йӑвљәт, пупи ыљә њ…киттын. – Пупи мӯват њакљи? – Вәс Аӈәл әнтә пӧрәљ. – Өс Аӈәл мӯват пӧрљи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм. Лäӈкәт-йӑвљәт к…чљәӽәт, пупи ыљә њактаӽә әнтә м…нәт. – Сәсар, лäӈкәт-йӑвљәт, найнә љӯвә нәӈ љ…љөтәӽ. Ими қољәӽ найнам м..н.

– Найәлэм, қӑтьа, лäӈкәт-йӑвљәт љ…вита. – Лäӈкәт-йӑвљәт мӯват љиљат? – Љәӽ пупи әнтә њ…кљәт. – Пупи мӯват њакљи? – Аӈәл әнтә пӧрәљ. – Өс Аӈәл мӯват п…рљи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм. Найәли качљәӽ, лäӈкәт-йӑвљәт љитаӽә әнтә мән. – Сәсар, сӑљтаӈ йәӈкәп тӧвнам мәнљәм. Љӯвә љӯвнә ыљә қ…пәтљө. Ими қољәӽ сӑљтаӈ й…ӈкәп тӧва мән. Тьу тӧв љӯвнә ирты: – Сӑљтаӈ йәӈкәп тӧв, мәна панә найәљи қӧптэ. – Най мӯват қ…пәтљиљ? – Љӯв лäӈкәт-йӑвљәт әнтә љиљ. – Лäӈкәт-й…вљәт мӯват љиљат? – Љәӽ п…пи әнтә њакљәт. – Пупи мӯват њакљи? – Аӈәл әнтә пӧрәљ. – Өс Аӈәл мӯват пӧрљи? – Аӈәл рак қ…нты қӧрәм. Сӑљтаӈ йәнкәп тӧв кач әнтә тӑйаљ, най қӧпәттаӽә әнтә мән. – Сәсар, с…љтаӈ йәӈкәп тӧвам, ма мäс тәӽә воӽљәм. Љӯвә м…снә тәрмат нӧқ йэњтьљө. Ими қољәӽ мäснам мән панә п…ртљәтәӽ: – Мäс, қ…тьа, сӑљтаӈ йәӈкәп тӧв нӧқ йињтьэ.

– Сӑљтаӈ йәӈкәп тӧвәли мӯват нӧқ й…њтьљи? – Най әнтә қӧп…тљәтәӽ. – Найәли мӯват қӧпәтљи? – Љӯв лäӈкәт-йӑвљәт әнтә љиљ. – Лäӈкәт-йӑвљәлит мӯват љ..љат? – Љәӽ пупи әнтә њакљәт. – П…пәли мӯват њакљи? – Аӈәл әнтә пӧрәљ. – Өс Аӈ…л мӯват пӧрљи? – Аӈәл рак қӧнты қ…рәм.

Диктант № 6.

Әймәта љатнә Ими қољәӽ панә Аӈәл вӑљљәӽән. Љин рак вӑрӽән. Ими қољәӽнә рак тӧйәм пут нӧқ њӑљи. Аӈәл, панә, рак қӧнты қӧрәм. Әнтә лиљ, раки анәӽат кӯч умты. Ими қољәӽ йәӽиљәљ: – Сәсар, ма

нӯӈат пупийа мыҷҷәлҙәм. Лӯвә пупинә пӧрлҙө. Ими қолҙәӽ пупийа мән панә йастәл: – Пупәли, мәна, Аӈәл пӧрә. – Аӈәл мӯват пӧрлҙи? – Вәс лӯв рак қӧнты қӧрәм. Мәмәли Аӈәл пӧртә киҷәл әнтәм, Аӈәл пӧртаӽә әнтә мән. – Сәсар, пупи, лӓӈкәт-йӓвлҙәтнам мәнлҙәм. Лӯвә лҙәӽнә ылҙә љаклҙө. Ими қолҙәӽ лӓӈкәт-йӓвлҙәтнам лэкәњаӽлҙәтәӽ панә лҙәӽат пирт: – Лӓӈкәт-йӓвлҙәт, пупи ылҙә љикиттын. – Пупи мӯват љаклҙи? – Вәс Аӈәл әнтә пӧрәл. – Өс Аӈәл мӯват пӧрлҙи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм. Лӓӈкәт-йӓвлҙәт каҷлҙәӽәт, пупи ылҙә љактаӽә әнтә мәнәт. – Сәсар, лӓӈкәт-йӓвлҙәт, найнә лӯвә нәӈ лҙилҙөтәӽ. Ими қолҙәӽ найнам мән.

– Найәлэм, қӑтьа, лӓӈкәт-йӓвлҙәт лҙивита. – Лӓӈкәт-йӓвлҙәт мӯват лҙилҙат? – Лҙәӽ пупи әнтә љаклҙәт. – Пупи мӯват љаклҙи? – Аӈәл әнтә пӧрәл. – Өс Аӈәл мӯват пӧрлҙи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм. Найәли каҷлҙәӽ, лӓӈкәт-йӓвлҙәт лҙитаӽә әнтә мән. – Сәсар, сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧвнам мәнлҙәм. Лӯвә лӯвнә ылҙә қӧпәтлҙө. Ими қолҙәӽ сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧва мән. Тьу тӧв лӯвнә ирты: – Сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧв, мәна панә найәлҙи қӧптә. – Най мӯват қӧпәтлҙилҙ? – Лӯв лӓӈкәт-йӓвлҙәт әнтә лҙилҙ. – Лӓӈкәт-йӓвлҙәт мӯват лҙилҙат? – Лҙәӽ пупи әнтә љаклҙәт. – Пупи мӯват љаклҙи? – Аӈәл әнтә пӧрәл. – Өс Аӈәл мӯват пӧрлҙи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм. Сӑлҙтаӈ йәнкәп тӧв каҷ әнтә тӑйалҙ, най қӧпәттаӽә әнтә мән. – Сәсар, сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧвам, ма мӓс тәӽә воӽлҙәм. Лӯвә мӓснә тәрмат нӧқ йэњтьлҙө. Ими қолҙәӽ мӓснам мән панә партлҙәтәӽ: – Мӓс, қӑтьа, сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧв нӧқ йињтьә.

– Сӑлҙтаӈ йәӈкәп тӧвәли мӯват нӧқ йэњтьлҙи? – Най әнтә қӧпәтлҙәтәӽ. – Найәли мӯват қӧпәтлҙи? – Лӯв лӓӈкәт-йӓвлҙәт әнтә лҙилҙ. – Лӓӈкәт-йӓвлҙәлит мӯват лҙилҙат? – Лҙәӽ пупи әнтә љаклҙәт. – Пупәли мӯват љаклҙи? – Аӈәл әнтә пӧрәл. – Өс Аӈәл мӯват пӧрлҙи? – Аӈәл рак қӧнты қӧрәм.

Однажды живут Тётушкин племянник и его друг по имени Ангыл. Сварили они соломат. Тётушкин племянник почти всю кашу из котелка съел. За это Ангыл на него обиделся. Не хочет кушать, хотя к нему тарелку с остатками каши пододвинули. Тётушкин племянник говорит: – Ну вот, пожалуюсь я на тебя медведю. Пусть медведь

покусает тебя. Тётушкин племянник идет к медведю и обращается к нему с просьбой: – Медведюшка, иди, Ангыла покусай. – За что покусать Ангыла? – Да он обиделся, что мало ему каши досталось. Медведь не хочет этого делать, не пошёл он нападать на Ангыла. – Погоди, медведь, пойду-ка я к лукам-стрелам. Пусть они застрелят тебя. Тётушкин племянник ковыляет к лукам-стрелам и просит их: – Луки-стрелы, застрелите медведя. – А зачем нам стрелять в него? – А он не желает кусать Ангыла. – А зачем медведю это делать? – Ангыл обиделся, что ему мало каши досталось. Луки-стрелы не хотят, не пошли стрелять в медведя. – Погодите, луки-стрелы, пусть вас тогда огонь сожжёт.

Тётушкин племянник отправился к огню. – Огонёк мой, пожалуйста, сожги луки-стрелы. – Зачем мне это делать? – Луки-стрелы не желают стрелять в медведя. – Зачем стрелять в медведя? – Он не хочет Ангыла кусать. – А зачем его кусать? – Ангыл не хочет доедать остатки каши. И у огня нет желания [мстить], не отправился он луки-стрелы наказывать. – Ну, обращусь за помощью к лесному озеру с солёной водой. Пусть оно тебя погасит. Тётушкин племянник идет к берегу лесного озера с солёной водой. Стал упрашивать его: – Лесное озеро с солёной водой, иди и потуши огонь.

– Зачем мне это делать? – Он не желает луки-стрелы сжигать. – Зачем их сжигать? – Они в медведя не желают стрелять. – Зачем в медведя стрелять? – Он Ангыла не желает покусать. – А зачем Ангыла кусать? – Ангыл не хочет доедать остатки каши. Лесное озеро с солёной водой не желает [мстить], тушить огонь отказалось. – Погоди, моё лесное озеро с солёной водой, я сейчас позову сюда корову. Пусть корова тебя выпьет до дна. Тётушкин племянник направился к корове, что паслась на берегу лесного озера с солёной водой, и просит её: – Коровушка, ну-ка, выпей лесное озеро с солёной водой до дна. – Зачем мне надо это делать? – Озеро не желает огонь тушить. – Зачем понадобилось тушить огонь? – Он не желает луки-стрелы дотла сжигать. – Зачем этих бедняжек сжигать? – Они не желают стрелять в медведя. – Зачем в медведя стрелять? – Он не желает покусать Ангыла.

– Зачем этого мальчика кусать? – Ангыл не хочет доедать остатки каши.